

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Onderhorigheid en separatisme, koloniaal bestuur en lokale politiek op Aruba, 1816-1955

Alofs, Lucas J.

Citation

Alofs, L. J. (2011). Onderhorigheid en separatisme, koloniaal bestuur en lokale politiek op Aruba, 1816-1955. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/17992>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License:

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/17992>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Samenvatting

Dit boek beschrijft de geschiedenis van het koloniaal bestuur en de lokale politiek op Aruba tussen 1618 en 1955. Het eiland Aruba verkreeg een onderhorige positie in de kolonie Curaçao, maar in de twintigste eeuw stak het streven naar afscheiding van (de kolonie) Curaçao de kop op: *Separacion!* was de leuze voor dit streven.

Na de opheffing van Europese semi-statelijke compagnieën zoals de West-Indische Compagnie ontstonden, naar voorbeeld van de Europese burgerlijke natiestaat: 'koloniale staten'. Onder de koloniale staat versta ik het koloniaal bestuur zoals zich dat ontwikkelde nadat Europese landen het bestuur van de overzeese bezittingen hadden overgenomen van de compagnieën tot de formele dekolonisatie na de Tweede Wereldoorlog. Koloniale staten zijn bestuurlijke eenheden die, zonder instemming van de betrokken bevolking, deel uitmaken van Europese imperiale rijken – empire-states, imperial nation-states – die daarin een ondergeschikte en afhankelijke plaats innemen en waarbij de kolonisator een doorslaggevende stem heeft in het bestuur ten koste van de lokale (gekoloniseerde) bevolking. Pacificatie en unificatie van het gekoloniseerde territorium zijn voorwaarden voor het ontstaan van koloniale staten. Zij hebben de structuur van de Europese natiestaten, maar zijn niet soeverein en ontberen een democratische bestuurspraktijk. Koloniale staten kunnen onder verschillende namen door het leven gaan, zoals dominions, bezittingen, (win)gewesten, overzeese gebiedsdelen of overzeese rijkdelen.

Deel 1 doet verslag van de Arubaanse ervaring met koloniaal bestuur vanaf de restauratie in Nederland en het herstel van het Nederlandse gezag op de eilanden in 1816 tot 1922. Op Aruba ontwikkelde zich in die eeuw een bescheiden kolonistensamenleving met een bevolkingsomvang van ongeveer 9.000 inwoners in 1922. De rol van de slavernij was er in vergelijking met andere Caraïbische samenlevingen gering. In 1863 verkregen 496 Arubanen de vrijheid; minder dan 20 procent van de bevolking. Zij pasten zich snel in in de vrije samenleving.

De kolonie was bezit of wingewest van de Nedelandse staat en Aruba was onderhorig aan het bestuur op Curaçao, alwaar de gouverneur de spil in het bestuur vormde, alhoewel ook hij sterk gebonden was aan het beleid en de instructies uit Nederland. De medewetgevende Koloniale Raad had weinig bevoegdheden en die bestond uit benoemde burgerleden en (tot 1901) de ambtelijke leden van de Raad van Advies. De eilanden buiten Curaçao waren niet in de Koloniale Raad vertegenwoordigd. De Raad was een proto-parlement zonder veel zeggenschap.

Op de eilanden buiten Curaçao voerde een commandeur, na 1848 gezaghebber, namens de Gouverneur het bestuur. Er ontstonden bestuurlijke colleges zoals het Vredegerecht, de Adviserende Commissie, het kantongerecht en de Raad van Politie. De wetgevende en ook de rechtsprekende bevoegdheden van deze colleges waren gering. Leden van de gegoede burgerij hadden bij wijze van erefunctie daarin zitting, maar door de geringe bestuurskracht hadden zij weinig politieke invloed. Steeds heerste de uitvoerende macht over de wetgevende macht en vrijwel steeds stond de gezaghebber aan het hoofd van de bestuurlijke instellingen. Functionele of institutionele scheiding van de machten werd zodoende op het personele vlak ongedaan gemaakt. De invoering van stemrecht voor de Raad van Politie in 1869 bracht daarin weinig verandering. Na aanvang van de twintigste eeuw drongen landraden als L.C. Kwarts en C. Eman aan op bestuurlijke hervorming en op investeringen ten behoeve van de economische ontplooiing van het eiland.

Op Sint Maarten en Curaçao gingen geluiden op voor reconstructie van de koloniale staat, bijvoorbeeld door afscheiding van Sint Maarten van de kolonie (Saba en Sint Eustatius hielden zich afzijdig) en directe plaatsing onder Nederland of door administratieve opdeling van de kolonie in een Boven- en een Benedenwinds deel. De Grondwetswijziging van 1901 en 1922 schreven voor dat wetgevende activiteiten voor het lokale bestuur meer dan voorheen moesten plaatsvinden in de overzeese Rijksdelen in plaats van in Den Haag en erkenden de voormalige koloniën als zelfstandige rechtsgemeenschappen. Zij bevatten een belofte van koloniale hervorming, maar die bleef uit. De koloniale banden knelden, maar de hervorming liep vertraging op door gebrek aan politieke urgentie in Nederland.

Het tweede deel beschrijft de opkomst en de ondergang van de Separacionbeweging tussen 1922 en 1955. In 1924 vestigde de olie-industrie zich op Aruba. Duizenden migranten van alle werelddelen trokken naar de eilanden om er een beter bestaan te vinden. Aruba en Curaçao – waar al in 1915 een raffinaderij verrees – behoren sindsdien tot de meest welvarende eilanden van de Carabische regio. Dat gegeven maakte op Aruba een einde aan de vanzelfsprekendheid van de onderhorigheid aan Curaçao in het toekomstig bestuur. Wereldwijd kwam het kolonialisme een eind. Na de Tweede Wereldoorlog formuleerde de Verenigde Naties het zelfbeschikkingsrecht. Dit recht behelsde dat volkeren (feitelijk: koloniën) recht hadden op zelfbeschikking en daarbij konden opteren voor volledige onafhankelijkheid, associatie met een ander land en integratie in een ander land.

De hervorming van het Nederlandse Caraïbische koloniale stelsel nam ruim drie decennia in beslag. Vanaf 1947 streefden de Arubaanse nationalisten naar afscheiding van de kolonie Curaçao en een direct band met Nederland: *Separacion!* In 1948 was er begrip voor het Arubaanse streven. De commissie Aruba-Curaçao onder leiding van professor Van Poelje stelde een federatief verband tussen de eilanden voor; een directe band van Aruba met Nederland kwam er niet.

De Arubaanse separatisten trokken aan het kortste eind. Nederland en Curaçao wezen de Arubaanse afscheidingswens van de hand en op Aruba verloor de Separacionbeweging aan steun, met name onder allochtone stemmers, maar ook in de districten. In 1954 en 1955 verloor de Arubaanse Volkspartij de verkiezingen; partijleider Henny Eman zei de politiek vaarwel. In 1954 kwam het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden tot stand en een jaar later de Staatsregeling van de Nederlandse Antillen. Daarmee kwam een einde aan de separacionbeweging; de separacionwens keerde terug op het politieke speelveld van de jaren 1970.

In de epiloog komen de ontwikkelingen op Aruba en de voormalige Nederlandse Antillen sinds 1955 aanbod. Verstoring van precaire machtsbalansen maakten dat het separatisme zich na 1969 opnieuw manifesteerde. Op 1 januari 1986, inmiddels 25 jaar geleden, verwierf Aruba alsnog waar het in 1947 om vroeg: een afzonderlijke positie in het koninkrijk en een directe band met Nederland, dat wil zeggen het Koninkrijk: *Separacion* ofwel *Status Aparte*. Na de uittreding van Aruba vielen ook de resterende Antillen uitelkaar. Sinds 10 oktober 2010 (10-10-10) hebben Curaçao en Sint Maarten een aparte status en behoren Bonaire, Sint Eustatius en Saba als bijzonder openbaar lichaam tot Nederland.

Het idee van een gedeeld Koninkrijk is kwetsbaar als gevolg van de schaalverschillen tussen de samenstellende landen, de maatschappelijke positionering van koninkrijksmigranten in elkaars landen en negatieve beeldvorming door politici en de media. Een post-imperiale koninkrijksgedachte ontbreekt. Dit proefschrift

eindigt daarom met een verkenning van de mogelijkheden van blijvende verbondenheid en gedeelde identificatie in alle landen en eilanden met het Koninkrijk. Indien dat al gewenst is – en dat wisselt per land, politieke partij en bevolkingsgroep – , kunnen mogelijkheden tot functionele, maar ook normatieve en emotionele vormen van identificatie met het Koninkrijk zowel onder bestuurders als burgers in alle koninkrijkdelen worden versterkt.